

Knižnice, knihovníctvo a knižná kultúra v minulosti, súčasnosti a budúcnosti.
Ed. Marcela Domenová. Prešov : ŠVK v Prešove, 2018. 258 s. ISBN 978-80-89614-58-5.

Anotovaný zborník je výstupom z vedeckej konferencie, ktorú Štátna vedecká knižnica (ŠVK) v Prešove zorganizovala v septembri 2017 pri príležitosti 65. výročia svojho založenia. Do zborníka boli okrem konferenčných príspevkov zaradené aj iné vyžiadané či schválené príspevky, ktoré korešpondujú s tematickým zameraním publikácie. Tie boli rozdelené do okruhov Štúdie, Materiály a Rozhľady. Zborník uzatvárajú tradičné rubriky Správy a Recenzie/Anotácie.

Mgr. Kamila Fircáková v štúdií s názvom *Štátna vedecká knižnica v Prešove v knižničnom systéme Slovenska: niekoľko pohľadov* (s. 9-21) zhrnula prvé štyri desaťročia činnosti ŠVK v Prešove, najmä z pohľadu profilu knižnice a jej úloh v knižničnom systéme. Na základe článkov v dobových knižničných periodikách autorka v krátkosti opísala vznik a organizačný vývoj ŠVK v Prešove, a predovšetkým zásluhy na rozvoji regionálnej, retrospektívnej bibliografie a knižnej kultúry, pričom sa dozvedáme, že na iniciovaní týchto aktivít sa podieľal najmä dlhoročný riaditeľ knižnice Jozef Repčák.

Bibliografickú činnosť na pôde ŠVK v Prešove v rokoch 1993 až 2016 zhodnotila a zosumarizovala retrospektívna bibliografka a vedúca oddelenia historických knižničných fondov ŠVK v Prešove doc. Mgr. Marcela Domenová, PhD. V prvej štúdií s názvom *Od BO k OHKF (bibliografia retrospektívnym pohľadom – vybrané okruhy v ŠVK v Prešove)* (s. 22-32) autorka predstavila hlavné úlohy a ich výsledky na bibliografickom oddelení ŠVK v Prešove, ktoré bolo v roku 2014 zrušené a v následnom roku ho nahradilo oddelenie historických knižničných fondov (OHKF). Autorka poukázala na oblasti, v ktorých sa už na oddelení z rozličných dôvodov nepokračuje, pričom prioritou je v súčasnosti najmä spracovanie vlastného historického fondu ŠVK, ako aj ďalších historických knižníc v meste Prešov a tiež vedecko-výskumná a edičná činnosť v oblasti knižnej kultúry.

Ďalšia štúdia M. Domenovej s názvom *K bibliografickej činnosti v Štátnej vedeckej knižnici v Prešove v rokoch 2011 – 2016* (s. 33-42) jednak bilancuje výsledky bibliografickej činnosti v čase ukončovania regionálnej článkovej bibliografie, ako aj rusínskej a ukrajinskej článkovej bibliografie na pôde oddelenia a jednak sumarizuje súčasné úspechy novovytvoreného OHKF a výzvy, ktoré pred ním stoja. K týmto možno zaradiť najmä vypracovanie návrhu pre Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (MK SR) na vyhlásenie druhej časti vzácnych tlačí za historický knižničný

fond (HKF), tiež vedeckovýskumná, edičná a vydavateľská činnosť či iné z praxe vyplývajúce potreby.

Zásluhy na poli retrospektívnej bibliografie v ŠVK v Košiciach od jej založenia až do súčasnosti zhodnotila v štúdiu s názvom *V premenách doby: viac ako polstoročie košickej retrospektívnej bibliografie* (s. 43-62) jej pracovníčka, bibliografka PhDr. Eleonóra Blašková. Autorka najskôr zhrnula a vyzdvihla prínos Michala Potemru a Márie Mihókovej pre rozvoj vedeckej bibliografie na Slovensku do 90. rokov 20. storočia, následne opísala začiatky spracovávanía bibliografických údajov v počítačových programoch a napokon predstavila súčasné projekty knižnice na poli biobibliografie predovšetkým v súvislosti so spracovaním hesiel o významných osobnostiach Košíc a východného Slovenska.

Spoločnou témou nasledujúcich štyroch štúdií je evanjelická cirkev a. v. na východnom Slovensku v 18., 19. a na začiatku 20. storočia. V prvej z nich s názvom *Ročenka cirkevného zboru ako komunikačný prostriedok v evanjelickom spoločenstve v 19. storočí* (s. 80-91) Mgr. Katarína Pekařová analyzovala ročenky piatich evanjelických cirkevných zborov v Košiciach, Levoči, Prešove, Rožňave a Spišskej Novej Vsi. K. Pekařová najskôr opísala súčasné uloženie prameňov, následne predstavila predmetné ročenky z hľadiska aspektov knižnej kultúry (jazyk, vydavateľa, zostavovateľa, tlačiar, grafická úprava a distribúcia) a napokon charakterizovala úlohu ročeníek v úlohe komunikačného média v rámci zborov ako aj medzi nimi navzájom. Autorka tiež vyzdvihla význam ročeníek ako zdrojov poznania charitatívnej činnosti zborov, ktorá bola zvlášť potrebná v čase 1. svetovej vojny.

Nasledujúca štúdia doc. PhDr. Libuše Frankovej, CSc., s názvom *Čitateľský spolk poslucháčov práva a Mládežnícka knižnica na prešovskom evanjelickom kolégiu (Druhá polovica 19. storočia)* (s. 92-103) sumarizuje činnosť spolku študentov práva na prešovskom evanjelickom kolégiu, ktorí si pre študijné potreby zriadili mládežnícku knižnicu a z pravidelných členských príspevkov predplácali maďarsky písanú odbornú literatúru a dobové časopisy a noviny najmä z oblasti práva, politiky a štátovedy. Opísaný je vývoj spolku v druhej polovici 19. storočia, jeho organizácia, stanovy, menoslov členov či dokonca majetok spolku. Získavané knižné a novinové tituly sa následne stali súčasťou knižného fondu samotnej kolegiálnej knižnice.

Mgr. Gabriela Oľšavská v štúdiu s názvom *Prešovský evanjelický farár Móric Kolbenheyer a jeho dielo zachované v historických knižniciach mesta Prešov* (s. 104-117) predstavila život a literárne dielo málo známej osobnosti prešovských dejín, prešovského nemeckého evanjelického farára Mórica Kolbenheyera. Okrem zaujímavých životopisných údajov sa z príspevku dozvedáme, že v historickom fonde ŠVK v Prešove sa nachádza celkovo 13 titulov od M. Kolbenheyera obsahovo rozlišiteľných ako kázňová literatúra, príležitostné tlače a preklady maďarskej beletrie do nemčiny. Jednotlivé tlače sú analyzované aj z pohľadu knižnej kultúry, zaujímavé sú najmä posesorské poznámky zachované na tlačiach.

Štúdia Mgr. Lucie Němcovej, PhD., s názvom *Gramatické diela vybraných osobností 18. a 19. storočia: na ceste k spisovnej slovenčine* (s. 118-128) predstavuje tlače katolíckych a evanjelických vzdelancov s kodifikačným zámerom v oblasti vyvíjajúcej sa spisovnej slovenčiny, ktoré sú zachované v historickom fonde ŠVK v Prešove. V štúdiu sú obsahovo popísané diela A. Bernoláka, E. Štúra, M. M. Hodžu, M. Hattalu, J. K. Viktorina, F. Mráza, A. Malíka, A. Chobodického a J. Lósa.

Napokon sériu štúdií uzatvára príspevok s názvom *K výskumu torza andrássyovskej knižnice v Humennom* (s. 129-139) autorky Mgr. Alžbety Gabríkovej, ktorá v ňom najskôr krátko priblížila stavebný vývoj andrássyovského kaštieľa v Humennom až po obdobie 2. svetovej vojny, keď došlo k značnému poškodeniu kaštieľa a jeho inventára. Následne opisuje snahy prvého povojnového archivára Otmara Gergelyiho o katalogizovanie a usporiadanie knižnice a všetky ťažkosti, ktoré tieto snahy sprevádzali. Text sprevádzajú vyobrazenia súčasného vzhľadu tejto knižnice.

Do ďalšieho okruhu príspevkov s názvom *Materiály* bolo zaradených sedem kratších príspevkov zameraných na predstavenie knižného bohatstva vo východoslovenských knižniciach, ako aj osobností, spätých s distribúciou kníh či knižným dizajnom.

Knižnica Podtatranského múzea v Poprade je jednou z mála knižníc, ktorá eviduje vo svojom fonde historické tlače, pričom časť z nich, konkrétne 30 tlačí prevažne zo 16. storočia a čiastočne zo 17. storočia, bola v rokoch 2011 a 2015 vyhlásená za HKF. Kurátorka múzea Mgr. Jana Kušniráková v príspevku *Vzácné tlače Podtatranského múzea v Poprade vyhlásené za historický knižničný fond* (s. 140-146) poukázala na najcennejšie tlače, ponúkla aj vyobrazenia titulných listov a informovala o stave reštaurovania vybraných tlačí.

Riaditeľ Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity (UK PU) v Prešove Ing. Peter Haľko a retrospektívna bibliografka M. Domenová v príspevku *Historický fond Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity v Prešove* (s. 147-153) predstavili históriu knižnice a jej. V úvode autori opísali súčasné pracoviská knižnice a štatistické ukazovatele knižnice. Následne sa už venovali rozboru tohto fondu, ktorý bol za HKF vyhlásený Sekciou kultúrneho dedičstva MK SR a tiež zapísaný do Ústrednej evidencie historických knižničných dokumentov a historických knižničných fondov Slovenskej národnej knižnice (SNK) v Martine. Súčasťou príspevku sú aj vyobrazenia titulných listov vybraných tlačí.

V Prešove už od 20. rokov 20. storočia vyvíja svoju činnosť aj regionálna Knižnica P. O. Hviezdoslava a jej dejiny, zameranie, vývoj pomenovania a sídel zhrnula v príspevku s názvom *Príbeh prešovskej knižnice* Mgr. Andrea Sivaničová (s. 154-159).

Bibliografka SNK v Martine PhDr. Anna Kucianová v príspevku s názvom *Dvadsať rokov kolokvií českých, moravských a slovenských bibliografov* (s. 160-169) bilancovala 20 ročníkov vyššie spomenutého podujatia, ktoré hodnotila ako jednoznačný prínos pre medzinárodnú spoluprácu českých a slovenských bibliografov. Zároveň upozornila, že všetky príspevky, ktoré odzneli na kolokviách, sú prístupné aj na webovej stránke SNK.

Nasledujúce tri príspevky sa venujú životu a najmä pôsobeniu troch významných osobností, z ktorých každá sa zapísala do dejín knižnej kultúry iným spôsobom. Fridrich Hažlinský, prírodovedec a rektor prešovského kolégia, sa zaslúžil najmä o poznanie, odborný popis a analýzu prírodného bohatstva východného Slovenska. V príspevku s názvom *Osobnosť kultúrneho života na východnom Slovensku v 19. storočí Fridrich Hažlinský* (s. 170-177) jeho autorka L. Franková zhrnula v krátkosti biografické údaje autora a venovala sa najmä jeho profesijnej vedeckej a pedagogickej činnosti v pozícii prírodovedca a botanika. V štúdiu je tiež priestor venovaný obsahovému rozboru Hažlinského vedeckých prác.

Ďalšou osobnosťou knižnej kultúry spojenou taktiež s mestom Prešov bol v medzivojnovom období Izidor Landau, kníhkupec a nakladateľ, majiteľ Štehrého

kníkupectva, ktoré malo v tomto období monopol na vydávanie slovenských učebníc so záberom na celé Slovensko. Múzejník a historik Mgr. Marián Naster, autor príspevku s názvom *Izidor Landau – významný prešovský kníhkupec a nakladateľ* (s. 178-184), zhrnul v krátkosti biografiu Izidora Landaua i tragický záver jeho života, a predstavil najvýznamnejších autorov a diela, ktoré boli v Štehtrovom kníhkupectve vytlačené. Na základe preverenía fondu ŠVK v Prešove autor skonštatoval, že sa tu fyzicky nachádzajú štyri tituly vydané v spomínanej oficíne. Text sprevádza aj pomerne bohatá obrazová príloha.

Tretou ešte žijúcou osobnosťou, ktorej bola venovaná pozornosť, je Peter Ďurík, významný slovenský grafický dizajnér a typograf. Pri príležitosti 70. narodenín prispela do zborníka Ing. Ivana Poláková referátom s názvom *Peter Ďurík – knieža slovenského knižného dizajnu* (s. 185-192). Okrem biografie P. Ďuríka sú v príspevku zaznamenané aj jeho najvýznamnejšie počiny a prínos v oblasti knižnej grafiky.

Tretí okruh Rozhľadov v predkladanom zborníku zahŕňa tri referáty, ktorých autorky sa zamysleli nad poslaním kníh v súčasnosti a ich osudom v budúcnosti. PaedDr. Martina Petříková, PhD., v príspevku s názvom *Detská kniha a jej úloha v didaktickej komunikácii alebo Niekoľko zaujímavostí „zo života“ detskej knihy* (193-199) z pohľadu literárnej vedkyne analyzuje text určený pre detského čitateľa a ponúka možnosti využitia vhodnej literatúry pri rozvíjaní detskej čitateľskej gramotnosti. Ďalšie dva referáty literárnej vedkyne doc. PhDr. Marty Germuškovéj, CSc., s názvom *Multifunkčnosť knihy a misia knižníc v súčasnosti a budúcnosti* (s. 200-207) a knihovníčky a riaditeľky ŠVK v Prešove Mgr. Valérie Závadskej *Od písma k internetu: knižnice v peripetiách času (úvaha o mieste knižnice v živote človeka)* (s. 208-216) majú spoločnú tému: úlohy knižníc a tlačenej knihy v budúcnosti a ich „súboj“ s knihou vo virtuálnom priestore.

Anotovaný konferenčný zborník prináša nielen zaujímavé štúdie z histórie a literárnej vedy týkajúce významných osobností a udalostí, ale obsahuje aj prehľadové a sumarizujúce štúdie o dejinách významných prešovských a východoslovenských knižníc a o ich výhľade do budúcnosti. Do zborníka sú tiež zaradené úvahy o mieste tlačenej knihy a kamenných knižníc a kníhkupectiev v súčasnej dobe, ktorej vládne výpočtová technika. Ako vidieť, súčasní knihovníci a bibliografi si dobre uvedomujú význam a prínos počítačov pre ich prácu, ale vnímajú tiež úskalía, ktoré s tým súvisia. Predkladaný zborník je nepochybne prínosom do diskusie o budúcnosti kníh a rozvoji knižnej kultúry.

Mariana Čentěšová